

4. Naiste õigused Eestis

Nüüdisaegsed inimõigused on mõjutanud Eesti naiste õigusi eelkõige 1990-ndatest alates, mil lühikese aja jooksul ratifitseeriti suur hulk rahvusvahelisi inimõiguste lepinguid, sealhulgas CEDAW. Samuti oli murranguline aeg nullindate algus, mil vahetult enne liitumist Euroopa Liiduga valmistati ette soolise võrdõiguslikkuse seadus ja peeti selle üle kohati ka tuliseid vaidlusi. Eestis tegutses aga naisliikumine juba enne teist maailmasõda, mis tähendab, et naiste õiguste ajalugu ulatub siinmail tagasi kaugemasse minevikku kui 1990-ndad.

Teise maailmasõja eelses vabas Eestis arutleti avalikult näiteks seaduseelnõude üle, mis kitsendasid naiste õigusi. 1917. aastal tuli Eestis kokku esimene naiste kongress, mille avakõnes nõudis Marie Reisik naistele meestega võrdseid õigusi. Hiljem võttis Reisik Riigikogu neljandas koosseisus häälekalt sõna seaduse vastu, mis lubas töölt vabandada ühe abikaasast, kui mõlemad olid ametis avalikus teenistuses. 1929. aasta majanduskriisi oludes pidi see seadus leevendama tööpuudust. Seadus võeti vastu feministide vastuseisust hoolimata, see tõi kaasa abielulahutuste kasvu ning ka selle, et naisi vallandati peale avaliku teenistuse ka eraettevõtetest, ehkki õiguslikku põhjendust selleks ei olnud.[1](#)

Teisalt said Eesti naised ilma suurema poliitilise võitluseta nii valimisõiguse (1917) kui ka õiguse otsustada oma keha üle ehk teha aborti (1955). Enne teist maailmasõda ei olnud aga Eestis naine täieõiguslik subjekt, sest näiteks abielludes pandi naine sisuliselt mehe eestkoste alla, kes valitses ka naise enne abiellumist omandatud kinnisvara.[2](#) Naistele oli piiratud juurdepääs teatud ametitesse, muu hulgas ei lubanud seadus naistel saada kohtunikuks. Ka Nõukogude okupatsiooni ajal ei lubatud naisi kõigisse ametitesse. Taastatud Eesti vabariigis kehtis naistele keelatud raskete ja tervist kahjustavate ametite nimekiri kui õigusakt, mis oli EL-i õigusega vastuolus ning mille kehtetuks tunnistamiseni jõuti alles nullindatel.[3](#) Näiteks saatis valitsus veel 2002. aastal ÜRO naiste diskrimineerimise likvideerimise komiteele aruande, milles oli öeldud, et naistele keelatud tööde nimekirja tuleb korrigeerida.

Eesti naiste õigusi, eriti Eesti kohtutes kaitstavaid õigusi on olulisel määral mõjutanud Euroopa Liidu võrdõigusnormid ning Istanbuli konventsioon.⁴ EL-iga liitumine tõi Eesti õiguskorda detailselt sisustatud soolise diskrimineerimise keelu.⁵ Keelu ulatus on Eestis aga CEDAW mõjutusel laiem, st kehtib kõigis eluvaldkondades, v.a pere- ja eraelu kohta.⁶ Sugude võrdsuse regulatsioon ei ole aga kaasa toonud ulatuslikku oma õiguste eest seismist kohtutes. Osalt selle tõttu on Eesti Inimõiguste Keskus⁷ ja soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik (aastatel 2013–2016)⁸ hagelenud strateegiliselt, et olulistes inimõigusküsimustes (sealhulgas diskrimineerimise asjades) tekiks kohtupraktikat ja seaduste tõlgendusi.

Eesti naiste õiguste teema eest on avalikus sektoris seisnud eelkõige Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakond⁹ (nüüdseks võrdsuspoliitikate osakond), kelle ülesanne on muu hulgas CEDAW rakendamise aruandlus, soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas poliitikakujundamine ning uuringute tellimine. Soolise võrdõiguslikkuse osakonna eestvedamisel võeti 2004. aastal vastu soolise võrdõiguslikkuse seadus, mis on seni tähtsaim soolise diskrimineerimise keeldu sisustav ja ebavõrdse kohtlemise ohvrite õiguskaitset reguleeriv akt Eestis. Seadusega võeti Eesti õiguskorda üle kõik olulisemad Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse normid. ¹⁰

Märgiline oli soolise võrdõiguslikkuse voliniku (nüüdseks soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik) institutsiooni loomine aastal 2005.¹¹ Volinik aitab tuua soolise ebavõrdsuse küsimused avalikku debatti ning pakub inimestele hõlpsalt ligipääsetavat õigusnõu ja eksperdiarvamust diskrimineerimise kohta.

Eesti riigi välissuhtluses ja -koostöös on nii naiste ja tüdrukute inimõigused kui ka LGBTI-inimeste õigused prioriteetsed teemad.¹² Eesti osaleb ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 „Naised, rahu ja julgeolek“ aruteludes, on olnud selle resolutsiooni toetaja ning jätkuresolutsioonide 1820, 1888 ja 2242 kaasesitaja.¹³ Resolutsiooni 1325 rakendamiseks Eestis on vastu võetud juba kolmas tegevuskava – aastateks 2020–2025.¹⁴ Eesti panustas ka ÜRO Soolise Võrdõiguslikkuse ja Naiste Õiguste Edendamise Ameti (UN Women)¹⁵ loomisse.¹⁶ ÜRO peasekretär António Guterres nimetas 2021. aastal president Kersti Kaljulaidi kaheks aastaks naiste, laste ja noorukite õiguste eestkõnelejaks.¹⁷

- ¹Marling, R., Sepper, M.-L. Eesti naise roll rahvuslikus narratiivis. – Sirp 23.02.2018. – <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/eesti-naise-roll-rahvuslikus-narratiivis/>.
- ²Mäelo, H. Eesti naine läbi aegade. Tallinn: Varrak 1999.

- [3](#)Töölepingu seaduse jõustumisega 2009. aastal kadus koos vastava volitusnormiga ka nn naistele keelatud tööde määrus ise.
- [4](#)Vt lähemalt Voolma. H. Naistevastane vägivald. – Raamat "Inimõigused".
- [5](#)Albi, K. et al. Soolise võrdõiguslikkuse seadus. Kommenteeritud väljaanne. Sotsiaalministeerium, kirjastus Juura 2010. – https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sooline_vordoiguslikkus/soolise_vordoiguslikkuse_seadu
- [6](#)Soolise võrdõiguslikkuse seadus, § 2. – RT I 2004, 27, 181.
- [7](#)Eesti Inimõiguste Keskus, vt täpsemalt, sh kaasuste kohta. – <https://humanrights.ee/teemad/vordne-kohtlemine/strateegiline-hagelemine/> (08.10.2021).
- [8](#)Programmist rahastatud projektide kohta vt veebilehelt <https://www.sm.ee/et/programmist-rahastatud-projektid> (08.10.2021).
- [9](#)Soolise võrdõiguslikkuse osakonna põhimäärus. – RTL 2004, 62, 1043.
- [10](#)Nõukogu direktiiv 79/7/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas – EÜT L 6, 10.01.1979, lk 24–25; nõukogu direktiiv 92/85/EMÜ rasedate, hiljuti sünnitanud ja rinnaga toitvate töötajate tööohutuse ja töötervishoiu parandamise meetmete kehtestamise kohta (kümnes üksikdirektiiv direktiivi 89/391/EMÜ artikli 16 lõike 1 tähenduses). – EÜT L 348, 28.11.1992, lk 1–7; nõukogu direktiiv 2004/113/EÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses kaupade ja teenuste kättesaadavuse ja pakkumisega. – ELT L 373, 21.12.2004, lk 37–43; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/54/EÜ meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes (uuestisõnastamine). – ELT L 204, 26.07.2006, lk 23–36; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/41/EL füüsilisest isikust ettevõtjatena tegutsevate meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamise kohta, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 86/613/EMÜ. – ELT L 180, 15.07.2010, lk 1–6.
- [11](#)Soolise võrdõiguslikkuse seadus. – RT I 2004, 27, 181; soolise võrdõiguslikkuse voliniku põhimäärus – RT I 2005, 14, 73.
- [12](#)Välisministeerium. Inimõigusdiplomaatia alused ja tegevuskava, 2021. – https://vm.ee/sites/default/files/vm_inimoigusdiplomaatia_alused_ja_tegevuskava.pdf.
- [13](#)ÜRO Julgeolekunõukogu jätkuresolutsioonid 1820, 1888 ja 2242. – <https://vm.ee/et/tegevused-eesmargid/inimoigused/uro-julgeoleku-noukogu-resolutsioon-1325-naised-rahu-ja-julgeolek> (17.10.2021).

- [14](#)Eesti tegevuskava:
https://vm.ee/sites/default/files/resolutsiooni_1325_tegevuskava_2020-2025.pdf
- [15](#)Vt ameti töö kohta: <https://www.unwomen.org/en/about-us/about-un-women>.
- [16](#)Vt naiste ja tüdrukute inimõiguste kohta: <https://vm.ee/et/tegevused-eesmargid/inimoigused/naiste-ja-tudrukute-inimoigused> (17.10.2021).
- [17](#)<https://www.un.org/sg/en/content/sg/personnel-appointments/2021-06-28/president-kersti-kaljulaid-of-estonia-global-advocate-for-every-woman-every-child> (17.10.2021).